

ILK VA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI RIVOJLANISHIGA QO'YILADIGAN DAVLAT TALABLARIDA TABIAT BILAN TANISHTIRISH

Sadullayeva Komila Murat qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Maqolada ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarni davlat talablari asosida tabiat bilan tanishtirish yo'llari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, tarbiya, qonun, bola, talab, asos, tarbiyachi, tabiat burchagi, o'yin mehnat, mashg'ulot.

АННОТАЦИЯ

В статье представлена информация о способах приобщения детей к природе исходя из государственных требований.

Ключевые слова: воспитание, обучение, право, ребенок, потребность, основа, воспитатель, уголок природы, игра, труд, обучение.

ABSTRACT

The article provides information on ways to introduce children to nature based on state requirements.

Key words: education, training, law, child, demand, basis, educator, corner of nature, play, work, training.

KIRISH

Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020- yil 22-dekabrda "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida"gi 802-sonli qarori bilan tasdiqlandi. O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan talablari ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirish, ta'lim-tarbiya berish, maktab ta'limiga tayyorlash bo'yicha davlat talablarini belgilaydi .

Mashg'ulotlar bolalarga ta'lim va tarbiya berishning asosiy vositasi hisoblanadi. Dasturda belgilangan bilim va malakalarni tarbiyachi ta'lim tamoyillari asosida bolalar o'zlashtira oladigan qilib tashkil etadi.

Kundalik hayotda kuzatish, o'yin, mehnat vaqtida bolalarning shaxsiy bilimlari yig'ilib boradi. Mashg'ulotlar ularni aniqlash va sistemalashtirish imkonini beradi. Bolalarni tabiat bilan tanishtirishning xilma-xil yo'llari mavjud. Mashg'ulotlarning ayrimlarida boshlang'ich bilimlar shakllantiriladi. Buning uchun tarbiyachi kuzatish,

rasmlarni ko'rish, badiiy asarlarni, hikoyalarni o'qish, diafilm va shunga o'xshashlarni ko'rsatishdan foydalanadi. Boshqa mashg'ulotlarda esa bilimlar aniqlanadi, kengaytiriladi va chuqtirlashtiriladi. Mashg'ulotlarda bu xildagi suhbatlar, didaktik o'yinlar, umumlashtiruvchi so'zlardan, bolalarning tabiatdagi mehnatidan foydalaniladi. Barcha guruhlarda mashg'ulotlarga qo'shimcha sifatida maqsadli sayrlar o'tkaziladi.

Ekskursiya. Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni tabiat bilan tanishtirishda ta'lim berishning tashkiliy formalaridan biri ekskursiyadir. Ekskursiya jarayonida bolalar ona tabiat to'g'risida aniq tasavvurga ega bo'ladilar. Bu tasavvur tabiatni ko'rish, eshitish, sezish orqali idrok etiladi. Ekskursiya bolalarni tabiatni o'ziga xos hodisa va voqealari bilan tanishtiribgina qolmay, balki shu bilan qatorda insonlarni tevarak-atrofdagi o'zgartiruvchi faoliyatining natijalari bilan ham tanishtirib boradi. Bu esa kishilarning yaratuvchanlik faoliyatiga hurmatini tarbiyalaydi va unda qatnashish xohishini uyg'otadi, o'z o'lka tabiatidan, unda yashovchi mehnat ahlidan g'ururlanish hissini mustahkamlaydi. Yuqorida tilga olingan barcha metodlar va usullar bolalarda tabiatga nisbatan qiziqish uyg'otadi, ularni yanada sinchkovlik bilan kuzatishga, kuzatayotgan narsa ustida chuqurroq o'ylashga, fikr, bilim doirasini kengaytirishga, har xil tabiiy voqea, hodisalarni so'z bilan chiroyli qilib to'g'ri ifodalab berishga o'rgatadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tabiat bilan tanishtirishning pedagog asoschilari : Chexiyalik mashhur pedagog Ya.A. Komenskiy bashariyat tarixidan demokratik pedagogikaning asoschisi sifatida o'rin olgan. U o'zining ongli hayotini va amaliy pedagogik faoliyatini, yaratgan ilmiy asarlarini bolalarni o'qitish va tarbiyalashdek oliyanob ishga bag'ishlagan. Uning fikricha, inson tabiatning eng go'zal mavjudotidir. Inson tabiatga ergashib, hamma narsani bilib olishi mumkin. O'zining «Buyuk didaktika», «Tillar hamma fanlarning ochiq eshigi», «Fizika», «Falakiyot», «Onalar maktabi», «Tinchlik farishtasi» kabi asarlarida o'zining muhim pedagogik g'oyalarini ifodalagan. I.G. Pestalossi 1746-yilda shveysariyalik shifokor oilasida tug'ilgan. U o'z zamonasining mashhur pedagog bo'lgan. Uning fikrlari haligacha pedagogika sohasida qo'llanib kelinadi. U «Gertruda o'z bolalarini qanday qilib o'qitadi», «Kuzatish alifbosi», «Son to'g'risida ko'rsatmali ta'lim», «Oqqush qo'shig'i» kabi asarlarni yaratdi. I.G. Pestalossining fikricha, bolaga berilayotgan tarbiya tabiat bilan uyg'un bo'lishi kerak. U Ya.A. Komenskiy, Jan Jak Russolarning ushbu g'oyasiga amal qildi. S.A. Veretenikova «Bolalarni tabiat bilan tanishtirish metodikasi» kitobida, har bir yosh guruhidagi bolalarni yil fasllariga qarab tabiat bilan tanishtirish metodini asoslab bergan. P.G.

Samorukova tahriri ostidagi «Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish» o'quv qo'llanmasida tabiat bilan tanishtirish metodlari, vositalari va usullari, ish shakllari, bolalar bog'chasi hovlisidagi tabiat burchagini tashkil etish masalalari keng yoritilib berilgan. M.M. Markovskaya «Bolalar bog'chasida tabiat burchagi» kitobida, tabiat burchagini tashkil etishning shart-sharoitlari, undagi xona o'simliklari, hayvonlar, tabiat burchagidagi mavsumiy ishlar, bolalarni tabiat burchagidagi hayvonlar bilan tanishtirish yo'llarini ko'rsatib bergan. A.G. Grigoryans, U.B. G'ofurovalarning «Bolalar bog'chasida ekologik tarbiya» nomli qo'llanmalarida ekologik tarbiya berish metodlari, yo'llarini misollar orqali yoritib, shuningdek bolalarda oddiy izlanuvchanlik faoliyatini tarbiyalashning yo'llari haqida qimmatli maslahatlar berishgan.

XULOSA

Dastur bolalarga ta'lim-tarbiya berish vazifalarini, mazmunini shakllantirish uslublarini va pedagogika fani taraqqiyoti ustuvor yo'nalishlarini o'z ichiga oladi. Dastur maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasida quyidagi dastur talablariga asoslanib tuzilgan bo'lib, unda bolaning rivojlanishi, ruhiyati, ta'lim-tarbiyasidagi davrlari, davrlariga monand o'zgarishlar, muommolar haqida hikoya qiladi. Ushbu dastur nafaqat tarbiyachi uchun, balki oila va ota onalar uchun ham eng yaqin maslahatchi bo'lib hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

1. Sh.Mirziyoyev "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 29.12.2016 y. Qarori.
2. Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari. Toshkent. 2008.
3. D. Sharipova va boshqalar. «Agar bolam sog'lom bo'lsin desangiz» (Ota-onalarga maktabgacha yoshdagi bolalarning gigiyenik tarbiyasi haqida). Metodik qo'llanma. Toshkent. 2006.
4. O. Hasanboyeva. H.Jabborova. Z.Nodirova. Tabiat bilan tanishtirish metodikasi. - T.: Cho'lpon NMIU. Qo'llanma. 2006.
5. Sh.M. Kamolxo'jayev. «Tabiatshunoslik asoslari». - T.: «Moliya». Qo'llanma. 2002.
6. H.S. Yoldoshev. SH.M. Avazov. «Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish asoslari». -T.: «Mehnat» nashriyoti. Qo'llanma. 2003 .
7. I. Xolliyev. A. Ikromov. «Ekologiya» - T.: «Mehnat». Qo'llanma. 2001.

8. Xolto'rayeva, S. X. Maktabgacha yoshdagi bolalarga matematik bilim berish orqali fazoviy tasavvurlarni shakllantirishning dolzarbligi. *Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman*, 579-581.
9. Norboevna, R. N. (2021, April). IMPROVING THE MEMBERSHIP SYSTEM IN ECOLOGICAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN. In *Archive of Conferences* (Vol. 20, No. 1, pp. 97-98).
10. Nigmatov, A. N., & Ravshanova, N. N. (2020). Scientific Preschool Environmental Education and Training Research Methodology. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(08), 23-31.
11. Babayeva, D. R., & Ochilova, X. S. (2022, October). МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNI NUTQ O 'STIRISH ORQALI MUSTAQIL FIKRLASHGA O 'RGATISH. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 8, pp. 21-23).
12. Sharipova, G. S., & Madaminjonova, M. S. (2022, April). BASIC CONCEPT IN CLOTHES DESIGN. In *International Scientific and Current Research Conferences* (pp. 12-15).
13. Sharipova, G. S. (2022). DISTRIBUTION AND MODERNIZATION OF ADVANCED PEDAGOGICAL PRACTICES IN THE LESSON PROCESS. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS*, 3(06), 12-15.
14. Xolto'rayeva, S. X. (2023). МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNI МАКТАВ ТА'ЛИМИГА ТАЙЙORLASH JARAYONIDA ТАЯНЧИ КОМПЕТЕНСИЯЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ДОЛЗАРБЛИГИ. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 871-872.
15. ШАРИПОВА, Г. С. (2019). ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА НА ПРИМЕРЕ ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЙ ПО ФОРМИРОВАНИЮ УМЕНИЙ И НАВЫКОВ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ. In *Высшее и среднее профессиональное образование как основа профессиональной социализации обучающихся* (pp. 260-268).
16. Садикова, Д. Х., & Калауова, М. С. (2023). РОБОТЫ-ИГРУШКИ И МАТЕМАТИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ НА ЗАНЯТИЯХ. *Analysis of world scientific views International Scientific Journal*, 1(5), 5-12.
17. Садикова, Д. Х. (2023). ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КАЧЕСТВ СТУДЕНТОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ STEAM ТЕХНОЛОГИЙ. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 4(2), 5-11.

18. Садикова, Д. Х. (2023, January). АППЛИКАЦИЯ-СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСТВА ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 87-91).
19. Sadikova, D. K., & Mansurova, A. M. (2023). Study of Foreign Experience in The Application of Steam Technologies in Preschool Education. *European Journal of Pedagogical Initiatives and Educational Practices*, 1(2), 162-167.
20. Раджапова, З. Т., & Мирзаева, Г. З. (2023). ИННОВАЦИОННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ В ЛАНДШАФТНОМ ДИЗАЙНЕ.(в дошкольных образовательных организациях). *Analysis of world scientific views International Scientific Journal*, 1(4), 70-76.
21. Radjarova, Z., & Abdurafova, U. (2023). THE IMPORTANCE OF USING METHODS IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS ON THE BASIS OF AN INTEGRATIVE APPROACH. *Science and innovation*, 2(B1), 337-340.
22. Tirkashevna, R. Z. (2023). PEDAGOGIK KOMPETENTLIK-SHAXSGA TA'LIM-TARBIYA BERISHNING MUHIM SHARTI. *Science and innovation*, 2(Special Issue 9), 125-128.
23. Akhmedova, N. E. (2023). People's practical art traditions as the basis for developing the artistic-pedagogical abilities of future art teachers. *Science and innovation*, 2(B4), 701-705.
24. Akhmedova, N. (2023). EMBROIDERY IN UZBEKISTAN: A RICH HISTORY AND PRACTICAL CRAFTSMANSHIP. *Science and innovation*, 2(C5), 81-84.
25. Ахмедова, Н. Э. (2022). МАРКАЗИЙ ОСИЁДА ТЕМУР ВА ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИ МЕЪМОРИЙ БЕЗАК ТУРЛАРИНИ ТАҲЛИЛ ҚИЛИШ НАТИЖАСИДА ЁШЛАРНИ АҚЛИЙ ВА МАЪНАВИЙ ТАРБИЯЛАШ САЛОХИЁТИГА ТАЪСИР ҚИЛИШ ОМИЛИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 41-45.
26. Artikbayeva, A. A. (2023). IJTIMOIY NAMKORLIK ASOSIDA BO'LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY KOMPENTENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 4(1), 187-190.